

Спеціалізованій вченій раді Д 35.154.01
в ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»

ВІДГУК

офіційного опонента ЗАБАРНОЇ Елеонори Миколаївни,

доктора економічних наук, професора,

на дисертаційну роботу **ІВАШКО Олени Анатоліївни**

«Публічне інвестування збалансованого соціально-економічного розвитку регіону», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальностями 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка, 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

На відгук надані дисертація, копії наукових праць здобувача, опублікованих за темою дисертації, а також реферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Дисертація представлена на 458 сторінках, основний зміст роботи викладено на 330 сторінок комп'ютерного тексту, містить 52 рисунки та 30 зведених аналітичних таблиць, список використаних джерел з 322 найменування. Дисертація має також 6 додатків, розміщених на 41 сторінці. Реферат представлений на 44 сторінках і містить 5 рисунків та одну таблицю. Копії опублікованих автором праць з 98 найменувань, в тому числі 20 колективних монографій, 45 наукових статей (7 статей у наукових виданнях, включених до наукометричних баз Scopus, Web Of Science, 28 статей у фахових наукових виданнях України, 10 статей іноземних виданнях), 30 матеріалів наукових конференцій та 3 навчальні посібники.

Актуальність теми дисертаційної роботи, її зв'язок з науковими темами, програмами, планами

Сьогодні Україна перебуває в умовах глибокої структурної трансформації та актуальної потреби у повоєнній відбудови. Регіони потребують: відновлення інфраструктури, стимулювання ділової активності, підвищення соціальної стійкості та створення нових робочих місць, модернізації систем життєзабезпечення.

Публічні інвестиції стають ключовим інструментом формування стійкості й конкурентоспроможності регіонів. При цьому, слід чітко розуміти, що регіони України суттєво різняться за: рівнем ВРП, інвестиційною активністю, доходами бюджетів, підприємницькою спроможністю, доступом до фінансових ресурсів. Окремо слід акцентувати увагу на тому, що в сучасних умовах регіони стикаються

з викликами: руйнування інфраструктури, енергетична нестабільність, міграційні хвилі, соціально-психологічні наслідки війни. У зв'язку з цим, в роботі чітко виокремлено наявні проблеми: фрагментарність підходів до розподілу бюджетних коштів, недостатня прозорість і контроль ефективності, слабка стратегічна прив'язка проєктів до регіональних пріоритетів, низька залученість приватного капіталу. Тож, представлена дисертаційна роботи спрямована на пошук оптимальних моделей публічних інвестицій, які можуть згладжувати диспропорції та забезпечувати збалансований розвиток.

З іншого боку, зміна фінансової архітектури країни вимагає сучасних інструментів інвестування, зокрема: осучаснення підходів до державно-приватного партнерства, муніципальних облігацій, регіональних фондів розвитку, фондів відновлення та інновацій, стратегічного бюджетування. Такі інструменти в Україні лише формуються, що підсилює актуальність наукових розробок у сфері фінансів регіонального розвитку.

Дисертація охоплює дві фундаментальні галузі: 08.00.05 забезпечує дослідження регіональних систем, просторових структур, механізмів розвитку продуктивних сил; 08.00.08 – фінансову природу публічних інвестицій, моделі фінансування, створення інституційних інструментів. Такий міждисциплінарний підхід робить роботу комплексною та інноваційною, що підсилює її наукову й практичну цінність. Результати такого дослідження сприятимуть удосконаленню системи державного управління інвестиційними процесами, забезпеченню раціонального використання публічних ресурсів та формуванню стійкої моделі регіонального розвитку, здатної гарантувати конкурентоспроможність і соціально-економічну стабільність держави в довгостроковій перспективі.

Дисертація виконувалась в межах таких науково-дослідних робіт:

- у Волинському національному університеті імені Лесі України – «Територіальні фінансові ресурси Західного прикордонного регіону України в умовах Євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0113U002222); «Управління соціоекологоекономічною безпекою» (номер державної реєстрації 0117U002302); «Впровадження інклюзивних підходів до реінтеграції ветеранів, учасників бойових дій та їх сімей у цивільне суспільство й економіку України» (номер державної реєстрації 0124U000566); «Розвиток інклюзивного ринку праці в умовах релокації та міграції: зайнятість, освіта, доходи населення» (номер державної реєстрації 0123U101558);

- у ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України» – «Фінансова політика забезпечення економічного зростання територіальних громад в умовах нестабільності» (номер державної реєстрації 0122U200317).

У межах зазначеної вище науково-дослідної тематики авторкою здійснено комплексне дослідження теоретико-методологічних засад формування інвестиційно-інноваційного механізму розвитку регіонів України; теоретично обґрунтовано сутність категорії інвестиційно-інноваційної безпеки як ключового елементу національної безпекової політики та розроблено методичні підходи до оцінювання рівня інвестиційної безпеки держави; досліджено роль публічних інвестицій у створенні інституційних та інфраструктурних передумов ефективної соціально-економічної реінтеграції цільових груп населення, а також потенціал публічного інвестування як інструменту стимулювання зайнятості й підвищення добробуту громадян в умовах масштабних внутрішніх переміщень; обґрунтовано інструментарій публічного інвестування як чинник забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіону. Зазначене підтверджує актуальність, наукове значення та практичну цінність теми дисертаційної роботи О.А. Івашко.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і практичних рекомендацій сформульованих в дисертації, їх достовірність

Аналіз представлених в дисертації Івашко О.А. досліджень, реферату, публікацій у фахових та інших наукових виданнях, у тому числі, тих, які включені до міжнародних наукометричних баз Scopus / Web of Science, дозволяє зробити висновок про те, що одержані наукові результати є достовірними та обґрунтованими.

Достовірність основних результатів, отриманих у дисертаційній роботі, підтверджується таким:

- змістовним опрацюванням значного масиву теоретичного, методичного та статистичного матеріалу: залучення дисертанткою великої кількості наукових джерел дозволило здійснити порівняння різних точок зору на досліджувану проблему, що підтверджує достовірність теоретичних розробок автора (Розділ 1, 2); дисертантка широко використовує і коректно оцінює опубліковані праці вітчизняних і зарубіжних вчених та проблемно дискусійний матеріал за темою дослідження; матеріали науково-практичних конференцій, соціологічних досліджень, форумів, круглих столів, симпозіумів; аналітичні матеріали вітчизняних і міжнародних економічних організацій, монографії та публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, Інтернет-ресурси;

- використанням в процесі дослідження законодавчих та нормативно-правових актів України та держав-членів ЄС з питань соціально-економічного розвитку та залучення публічних інвестицій; актуальних даних Державної служби статистики України; Міністерства розвитку громад та територій, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України, Міністерства цифрової

трансформації України, статистичні матеріали Державної служби статистики України, обласних державних адміністрацій України, звітно-аналітичної інформації міжнародних і вітчизняних статистичних структур і рейтингових агентств;

- застосуванням сукупності ретельно підібраних апробованих наукових методів дослідження (стор. 43-44 дисертації), серед яких: логічного узагальнення (пп. 1.1, 1.2), групування (пп. 2.1, 2.2), аналізу і синтезу (п. 1.3), статистичного аналізу і розрахунку, імітаційного моделювання впливу публічних інвестицій на соціально-економічний розвиток регіонів України (пп. 3.1, 3.2, 3.3), теоретичного узагальнення (п. 2.3), компаративного аналізу (п. 4.1), структурно-логічного та семантичного аналізу (п. 4.2, 4.3), стратегічного менеджменту – для визначення пріоритетних напрямів, завдань та інструментів вдосконалення публічного інвестування в контексті досягнення збалансованого розвитку регіонів України (п. 5.1), формування організаційно-економічного механізму публічного інвестування збалансованого розвитку регіону (п. 5.2), системного підходу – у процесі обґрунтування інструментів узгодження збалансованого соціально-економічного розвитку регіону та його публічно-інвестиційного забезпечення (п. 5.3);

- впровадження отриманих науково-практичних результатів у діяльність окремих установ на державному та регіональному рівнях, а також, що особливо актуально – на рівні об'єднаних територіальних громад, що підтверджується відповідними актами та довідками про впровадження та використання отриманих у роботі результатів (стор. 8 реферату), отже результати даного дослідження можуть використовуватися як у навчальному процесі, так й у практиці регіонального управління;

- апробацією нових наукових результатів на 30 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях (стор. 39-40 реферату).

У дисертації повною мірою обґрунтовано авторський підхід до визначення теоретичної та методологічної основи дисертаційної роботи у складі міждисциплінарного підходу наукового пізнання з орієнтацією на проблематику публічного інвестування збалансованого соціально-економічного розвитку регіону.

Сукупність даних обставин визначає загальну достовірність і обґрунтованість одержаних результатів дослідження.

Наукова новизна результатів дослідження

Дисертаційна робота є логічно структурованою, відповідає меті та завданням дослідження, забезпечує повне висвітлення отриманих результатів. Робота є завершеним науковим дослідженням, містить необхідні теоретико-методологічні положення, аналітичні розробки та перспективні напрями, що достатньо повно висвітлені у відповідних розділах дисертації та опублікованих наукових працях.

Ознайомлення зі змістом дисертації, наукових публікацій та реферату дає підставу визначити основні наукові положення й висновки як такі, що характеризуються науковою новизною і відображають особистий внесок авторки в такі галузі науки, як фінанси, розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Найбільш вагомими науковими результатами здобувачки є: обґрунтування методологічних підходів до інтегрування процесів управління публічними інвестиціями у систему стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону, який передбачає узгодження циклів розроблення документів стратегічного планування та публічного інвестування, оптимізацію структури публічних інвестицій відповідно до потреб і потенціалу регіону, забезпечення партисипативності та прозорості процесів пріоритезації публічних інвестицій (стор. 298-302); формування концептуальної моделі управління публічними інвестиціями, яка базується на принципах результато орієнтованого управління (Result-Based Management), багаторівневого врядування, інклюзивності та адаптивності, і спрямована на забезпечення збалансованого розвитку регіонів і фінансової стійкості територіальних громад (стор. 262).

Поряд із зазначеним в роботі удосконалено: організаційно-економічний механізм публічного інвестування збалансованого соціально-економічного розвитку регіону, що передбачає взаємозв'язок між фінансовими інструментами, інституційними формами реалізації та управлінськими процедурами у процесі забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів (стор. 87); концептуальні положення збалансованого розвитку регіону з урахуванням новітніх соціально-економічних аспектів – функціонування в умовах воєнного стану та низького горизонту планування розвитку. Зокрема уточнено зміст збалансованого розвитку як динамічного процесу забезпечення пропорцій між економічною результативністю, соціальною інклюзивністю та екологічною безпекою регіональної системи, що реалізується через узгодження механізмів стратегічного, фінансово-економічного та інституційного управління з урахуванням часової нестабільності, асиметрії ресурсів і потреб різних територій (стор. 59-60); концептуально-методичні положення щодо підвищення

ефективності публічного інвестування на місцевому рівні, зокрема через: (1) імплементацію принципів прозорості та публічності процесів відбору пріоритетів публічного інвестування та публічних інвестиційних проєктів, (2) включення soft-компонентів (кадрова спроможність органів місцевого самоврядування, навчання та підвищення кваліфікації кадрів, стандарти доброго врядування та якості управлінських процесів у публічному інвестуванні); (3) посилення ролі багаторівневого врядування, зокрема конкретизовано ролі та взаємодію центрального, регіонального й місцевого рівнів, процедури залучення стейкхолдерів і бізнесу (стор. 279-294); науково-методичні засади аналізування збалансованого соціально-економічного розвитку регіону та його публічного інвестування, які, на відміну класичних процедур і методів ex-post-аналізу, базуються на поєднанні індикативного, структурно-пропорційного та результатоорієнтованого підходів до оцінювання (стор. 131-137); методичні засади аналізування впливу публічних інвестицій на соціально-економічний розвиток регіонів, зокрема розроблено й апробовано методичний підхід, що передбачає реалізацію трьох етапів: формування системи інформаційно-аналітичного базису дослідження публічного інвестування і соціально-економічного розвитку регіонів; кластерування регіонів за обсягами та рівнями публічного інвестування; виявлення ступеня чутливості параметрів соціально-економічного розвитку регіонів до публічних інвестицій з державного і місцевого бюджетів, ідентифікація характеру та сили впливу публічного інвестування на розвиток регіонів (стор. 201).

В дисертації також забезпечено подальший розвиток низки наукових ідей та наявних розробок, зокрема щодо: концептуально-методичних положень ідентифікації викликів та загроз публічного інвестування, які вирізняються комплексністю підходу до визначення їхньої природи, сфер поширення та потенційних наслідків (с. 143-156); методичних засад диверсифікованого застосування інструментів публічного інвестування для забезпечення збалансованого розвитку регіону, що замінює спрощене трактування ролі публічних інвестицій лише як джерела фінансування проєктів інфраструктурного розвитку (стор. 81); методичного підходу до ідентифікації проблематики управління процесами публічного інвестування в забезпеченні збалансованого розвитку регіону (стор. 241). Такий підхід дозволяє комплексно діагностувати слабкі місця управлінського циклу публічного інвестування, виявляти вузькі місця інституційної координації та формувати пропозиції щодо підвищення результативності реалізації регіональної політики (стор. 240-242).

Важливість результатів досліджень для науки та практики

Теоретичне значення розробок дисертантки полягає у поглибленні та уточненні понятійно-категорійного апарату, формуванні методологічного інструментарію для аналізу збалансованого соціально-економічного розвитку регіону та його публічного інвестування, а також у обґрунтуванні концепції модернізації системи публічного інвестування з метою забезпечення збалансованого розвитку регіонів.

Практичне значення отриманих результатів полягає у підвищенні ефективності та наукової обґрунтованості прийняття рішень щодо вдосконалення процесів публічного інвестування, спрямованих на забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіону. Зокрема, результати дисертації дозволяють обґрунтувати доцільність:

- посилення інституційної спроможності регіональних та місцевих органів влади;
- створення регіональних інвестиційних рад та інформаційних систем;
- розвитку інфраструктури залучення інвестицій;
- використання інструментів стимулювання приватного капіталу;
- збільшення обсягів публічного інвестування;
- охоплення інвестиційними процесами всіх складових збалансованого регіонального розвитку.

Отримані результати дослідження впроваджено у практичну діяльність:

- Міністерства розвитку громад та територій України (довідка №19162/6/10-25 від 31.07.2025 р.);
- Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України (довідка № 63-04/51444-03 від 01.08.2025 р.);
- Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (довідка № 04-13/14-2025/193755 від 21.08.2025 р.);
- Підкомітету з питань регіональної політики та місцевих бюджетів Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування (довідка № 2025-06-20/1 від 20.06.2025 р.);
- Департаменту економічної політики Львівської обласної державної адміністрації (довідка №11-1982/0/2-25 від 05.06.2025 р.);
- Департаменту економічного розвитку, зовнішніх зносин та з питань туризму і курортів Волинської обласної державної адміністрації (довідка №534/03-22/2-25 від 25.04.2025 р.);
- Департаменту фінансів Волинської обласної державної адміністрації (довідка № 1395/06-12/2-25 від 28.07.2025 р.);

- Департаменту фінансів, бюджету та аудиту Луцької міської ради (довідка № 30-17/465 від 27.06. 2025 р.);

- Волинської торгово-промислової палати (довідка № 19-22/01-3/111 від 28.07.2025 р.).

Результати дослідження використані у навчальному Волинського національного університету імені Лесі Українки під час розроблення навчальних посібників, навчально-методичного забезпечення, дистанційних курсів, викладання освітніх компонент «Регіональна економіка», «Фінанси», «Місцеві фінанси», «Податкова система», «Бюджетна система», «Фінанси державно-приватного партнерства» (довідка № 03-24/01/1810 від 23.06.2025 р.).

Повнота викладення наукових положень дисертації, висновків і рекомендацій в опублікованих працях та їх відповідність встановленим вимогам

Основні положення та висновки дисертації О. А. Івашко знайшли своє відображення у наукових публікаціях, доповідалися на міжнародних, всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях. За темою дисертації опубліковано 98 наукових праць, у яких в повному обсязі викладено основні наукові положення та результати проведеного дослідження. До числа опублікованих праць входять: 20 колективних монографій, 8 з них іноземних (25,77 д. а. належить особисто автору), 7 статей у наукових виданнях, включених до наукометричних баз Scopus, Web Of Science (1 у вітчизняних, 6 у закордонних журналах), 28 статей у фахових наукових виданнях України (з них 26 у виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз), 10 статей в іноземних фахових виданнях, 3 навчальних посібники, 30 публікацій апробаційного характеру. Загальний обсяг наукових праць становить 131,06 д.а., з них особисто автору належить 74,08 д.а.

Особистий внесок здобувача у тих роботах, які опубліковано у співавторстві, відзначений у списку праць, наведеному в рефераті (стор. 31-42 реферату). Обсяг та зміст публікацій відповідає вимогам, встановленим МОН України. Основні результати та положення, які винесені дисертанткою на захист, опубліковані у наукових журналах та збірниках, пройшли достатню апробацію.

Оцінка змісту дисертації, її мови та завершеності в цілому

Дисертаційна робота викладена на 458 сторінках комп'ютерного тексту, основний зміст роботи викладено на 330 сторінках. Структура дисертації включає анотацію, вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел, додатки.

Роботу викладено фаховою українською мовою у науковому стилі з дотриманням логічної послідовності подання матеріалу з грамотним використанням спеціальної термінології. За всіма ознаками дисертація та реферат відповідають встановленим Міністерством освіти і науки України вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Реферат ідентично відображає зміст дисертації та основні положення наукової новизни. Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені на захист, не містять наукових результатів, викладених у кандидатській дисертації.

Академічна доброчесність

В межах застосування доступних для опонента інструментів аналізу можна стверджувати, що дисертаційна робота О.А. Івашко та її наукові праці, які розкривають результати дослідження, відповідають принципам академічної доброчесності. Використані ідеї, результати досліджень і тексти інших авторів супроводжуються посиланнями на відповідні джерела.

Дискусійні положення та зауваження

В дисертаційній роботі О.А.Івашко є певні висновки й твердження, які можна віднести до категорії дискусійних і таких, що потребують додаткових пояснень та уточнень, зокрема такі.

1. В Р.1 дисертаційної роботи змістовно досліджено особливості формування збалансованого соціально-економічного розвитку як основного об'єкту формування регіональної політики. Погоджуючись з висновком здобувачки, що «дотримання базисних принципів, беззаперечно, має гарантувати високу якість політики збалансованого регіонального розвитку. Однак, в частині її реалізації з-поміж перешкод, як правило, постає відсутність достатнього ресурсного, зокрема інвестиційного, забезпечення» зазначаємо, що при аналізі суті та функцій публічних інвестицій (п. 1.2) авторці варто було б детальніше дослідити їх роль і місце в структурі публічних фінансів країн з розвиненою економічною системою із зазначенням можливості імплементації конкретного провідного досвіду в економіку України.

2. В п. 2.2 в процесі аналізу збалансованого соціально-економічного розвитку регіону та його публічного інвестування доцільно було б поділити регіони України за рівнем публічного інвестування в умовах війни. Зокрема, цілком логічно, в контексті представленого дослідження було б викоремити та окремо досліджувати: прифронтові регіони з найвищим ризиком; центральні та

переважно західні регіони з помірним ризиком; Закарпатська та Чернівецька області з найнижчим ризиком. Такий підхід, на нашу думку, створим би можливість врахування особливостей подальшої регіональної економічної політики в зазначених регіонах під час повоєнної відбудови конкретних територій України.

3. У роботі (п. 4.2) авторкою досліджено зарубіжний досвід становлення та реформування системи публічного інвестування. Однак варто було б також пояснити причини зростання нерівності у розвитку окремих регіонів демократичних країн, в тому числі в ЄС, не дивлячись на фінансову допомогу публічних структур Європейського Союзу, що може негативно позначитися на публічних інвестиціях цієї організації при фінансовій підтримці відбудови нашої країни після війни.

4. При формуванні рекомендацій органам державної влади, що забезпечують впровадження реформи публічного інвестування в Україні (п. 5.1) доцільно було б обґрунтувати необхідність проведення укрупнення територіальних громад в Україні, оскільки адміністративно-територіальна реформа 2015-2020 рр. призвела до значного розшарування територіальних громад в фінансовому плані, що гальмує збалансований розвиток регіонів нашої країни.

5. В роботі можна було б більш чіткіше розмежувати такі поняття, як державно-приватне партнерство та публічно-приватне партнерство за структурою та функціями, враховуючи що влітку 2025 р. Верховна Рада України прийняла закон «Про публічно-приватне партнерство».

Зазначені дискусійні положення не носять деструктивного характеру та не зменшують наукову та практичну цінність представленого дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Івашко Олени Анатоліївни є самостійно виконаною, завершеною, цілісною кваліфікаційною науковою працею, в якій представлено вирішення важливої наукової проблеми – обґрунтування теоретико-методологічних положень і розробка науково-практичних рекомендацій щодо публічного інвестування збалансованого соціально-економічного розвитку регіону.

Дисертація має вагоме наукове значення і практичну цінність, а викладені у ній результати дослідження є актуальними, достовірними, обґрунтованими, змістовними і комплексними, що свідчить про виконання дослідження на високому професійному рівні.

За складом вирішених завдань дисертація відповідає паспортам спеціальностей 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка та 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Реферат у стислій формі відображає основний зміст дисертаційної роботи. Наукові положення, що виносяться на захист, знайшли достатнє відображення у публікаціях дисертантки. Практичну значимість авторських розробок підтверджують відповідні довідки про їх використання на рівні державних і регіональних органів влади.

Загалом дисертаційна робота «Публічне інвестування збалансованого соціально-економічного розвитку регіону» відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197). Авторка дослідження, Івашко Олена Анатоліївна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальностями 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка та 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

завідувачка кафедри інтегрованих технологій
управління Національного університету
«Одеська політехніка»,
доктор економічних наук, професор

Елеонора ЗАБАРНА

Вчений секретар
Вченої ради
Національного університету
«Одеська політехніка»

Лада Прокопівна